

BUCOVINENI ÎN PARLAMENTUL ROMÂNIEI ÎNTREGITE. ADUNAREA DEPUTAȚILOR, SESIUNEA 1920–1922 (II)

RODICA IAȚENCU

Bukowiner Vertreter im Landtag Grossrumäniens. Abgeordnetenversammlung, Session 1920–1922 (II)

(Zusammenfassung)*

Der vorliegende dokumentarische Beitrag behandelt die Tätigkeit der Bukowiner Vertreter im ersten Landtag Grossrumäniens – Abgeordnetenversammlung, Session 1920–1922. Die Landtagswahlen wurden von der Regierung des Generals Alexandru Averescu, des Präsidenten der Volkspartei, organisiert. In der Bukowina wurden die Wahlen aufgrund des Gesetzes Nr. 1 638 vom 8. April 1920 veranstaltet. Durch dieses Gesetz hat man einige Vorschriften des Wahlgesetzes für die Bukowina Nr. 3 620 vom 24. August 1919 verändert. Die Provinz wurde durch 17 Abgeordneten vertreten: Eusebie Popovici (Bezirk Suczawa), Ion Candrea (Bezirk Kimpolung), Dorimedont Popovici (Bezirk Gurahumora), Ifrim Popescu, Aurel Țurcan (Bezirk Radautz), Alfred Kohlruss, Vasile Ungureanu (Bezirk Storozynetz), George Grigorovici (der sich für ein Senatormandat entschied), Iacob Pistiner, Benno Straucher (Czernowitz-Stadt), Constantin A. Dragonesi, Modest Cezar Scarlat (Bezirk Czernowitz), Constantin Krakalia (Bezirk Zastawna), Ion Heșca (Bezirk Kotzman), Anton Lukaszewicz (Bezirk Wiznitz), Toma Ionescu (Bezirk Waszkoutz), Vasile Grigorcea (Bezirk Sereth). Dazu kamen auch drei stellvertretende Abgeordnete: Rudolf Gaidosch, Norbert Kipper und Iosef Bierrer (Czernowitz-Stadt).

Nach einer Einführung in das Thema wird im ersten Teil dieses Beitrags von der Bestätigung der Wahlen in allen Bezirken berichtet. Im zweiten Teil werden die Verfasser die Tätigkeit der Bukowiner Abgeordneten in der Session 1920–1922 und im dritten Teil noch drei Dokumente (die Landtagsreden der Abgeordneten Vasile Ungureanu, Dorimedont Popovici und Iacob Pistiner) über die Probleme der Vereinigung und Verwaltung der Bukowina in den ersten Jahren nach 1918 präsentieren.

In der parlamentarischen Session 1920–1922 haben die Bukowiner Politiker Anreden, Mitteilungen und Erklärungen über verschiedene Probleme präsentiert, mit denen sich die rumänische Gesellschaft in den ersten Nachkriegsjahren auseinandersetzte. Die Thematik der parlamentarischen Tätigkeit betrifft Folgendes: Gesetzentwürfe (besonders den Entwurf des Agrargesetzes, wobei mehrere Artikel

---

* Traducerea: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

geändert wurden, den Gesetzentwurf zur Liquidierung der Kriegsentschädigungen und zur Abschreibung der inländischen öffentlichen Schulden und den Gesetzentwurf zur Reform des progressiven Steuerrechts), Probleme in der Vereinigung und Verwaltung der Bukowina, Unterstützungserklärungen für die Minderheitenrechte. Andere kurz behandelten Themen sind: die Situation der Provinzschulen und der Verkehrsverhältnisse, die Unterstützung der Bevölkerung durch Güterversorgung, die Wahlversammlungen in der Provinz. In dieser parlamentarischen Session des Abgeordnetenhauses wurden auch Mitteilungen in persönlichen Sachen oder in der Frage der parlamentarischen Immunität gemacht.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: die Bukowina, Landtagswahlen, Landtagsmitglieder, Landtagsreden.

În prima parte a acestui documentar am prezentat validarea alegerilor pentru Adunarea Deputaților (sesiunea 1920–1922), desfășurate în cele 15 circumscripții electorale care au fost organizate în Bucovina, precum și în județul Suceava–Regat (deputații care au reprezentat acest județ au prezentat intervenții care s-au referit și la problemele Bucovinei). În partea a doua prezentăm activitatea deputaților bucovineni din sesiunea 1920–1922.

În Parlamentul României Întregite, sesiunea 1920–1922, populația Bucovinei a fost reprezentată de 17 deputați (George Grigorovici, care a candidat din partea orașului Cernăuți pentru ambele Camere, a optat pentru mandatul de senator; în circumscripția Cernăuți–oraș au fost aleși și trei deputați supleanți) și 10 senatori, dintre care unul de drept (mitropolitul Bucovinei) și nouă aleși (opt prin vot universal și unul din partea Universității din Cernăuți), care au candidat din partea Partidului Poporului, Partidului Social Democrat din Bucovina, Partidului Democrat al Unirii, Partidului Democrat. Deputații bucovineni care au reprezentat populația provinciei în Parlament au fost: Eusebie Popovici (Partidul Poporului, județul Suceava), Ion Candrea (Partidul Poporului, județul Câmpulung), Dorimedont Popovici (Partidul Poporului, județul Gura-Humorului, fost și ministru de stat în guvernul central de la București), Ifrim Popescu (Partidul Poporului, județul Rădăuți), Aurel Țurcan (Partidul Poporului, județul Rădăuți), Alfred Kohlruss (gruparea germană, județul Storojineț), Vasile Ungureanu (Partidul Democrat al Unirii, județul Storojineț), Constantin A. Dragonesi (Partidul Poporului, județul Cernăuți), Modest-Cezar Scalat (Partidul Poporului, județul Cernăuți), Constantin Krakalia (Partidul Social Democrat, județul Zastavna), Ion Heșca (Partidul Social Democrat, județul Coțmani), Anton Lukasiwicz (Partidul Poporului, județul Vijnița), Toma Ionescu (Partidul Democrat, județul Vășcăuți), Vasile Grigorcea (Partidul Poporului, județul Siret). Orașul Cernăuți (acesta a avut, din punct de vedere administrativ, un statut aparte, fiind organizat de sine stătător) n-a fost inclus în niciunul dintre cele 11 ținuturi/căpitării în care a fost împărțită Bucovina până în anul 1925, când a fost adoptată *Legea pentru unificarea*

administrativă, în baza căreia s-au organizat în provincie cinci județe) a fost reprezentat de către cinci deputați, dintre care trei supleanți: Iacob Pistiner (Partidul Social Democrat), Benno Straucher (independent), Rudolf Gaidosch (Partidul Social Democrat), Norbert Kipper și Iosif Bierrer. Din partea județului Suceava–Regat, în Parlament au fost trimiși opt deputați, dintre care patru supleanți: Vasile Tomegea (Partidul Naționalist Democrat), Virgil Tempeanu (Partidul Naționalist Democrat), Ion Zelea-Codreanu (Partidul Naționalist Democrat), Ion V. Crețu (Partidul Naționalist Democrat), Toader Crețu, Ștefan Dimitriu, Constantin Demetrescu, Mihai Zăhărescu.

Deputații bucovineni au activat în cadrul comisiilor permanente ale A.D. Acestea, în număr de 16, au fost organizate conform art. 65 din *Regulamentul de funcționare a Adunării Deputaților*: „Numărul membrilor Comisiei de ales se raportează la numărul total al deputaților, pentru a se stabili câți deputați dau un membru în comisie și fiecare grupare va avea atâția membri în comisie de câte ori numărul membrilor ei va cuprinde acel număr de deputați. În cazul când mandatele în comisie nu au fost complet atribuite în modul arătat mai sus, locurile vacante vor fi atribuite reprezentanților grupărilor, după însemnătatea fracțiunilor”¹. În sesiunea parlamentară 1920–1922, deputații bucovineni au făcut parte din următoarele comisii: 1. Comisia de administrație generală, județeană și comunală (Dorimedont Popovici); 2. Comisia de afaceri străine (Vasile Grigorcea, Iacob Pistiner); 3. Comisia de agricultură, păduri și domenii (Modest-Cezar Scalat, Aurel Țurcan, Constantin Krakalia); 4. Comisia armatei și marinei militare (Ifrim Popescu); 5. Comisia de instrucție publică, culte și bele-arte (Eusebie Popovici, Constantin Krakalia, Toma Ionescu); 6. Comisia financiară și bugetară (Anton Lukaszewicz, Eusebie Popovici, Iacob Pistiner); 7. Comisia de lucrări publice, căi ferate, căi de comunicație, marină comercială (Ion V. Crețu, Benno Straucher, Rudolf Gaidosch); 8. Comisia de comerț, industrie, mine și vămi (Modest-Cezar Scalat); 9. Comisia muncii, asigurărilor de prevedere socială și economie (Aurel Țurcan); 10. Comisia de sănătate și igienă publică (din această comisie nu a făcut parte niciun deputat bucovinean); 11. Comisia de legislație civilă, comercială și criminală (Vasile Grigorcea, Alfred Kohlruss); 12. Comisia de legislație fiscală (Constantin A. Dragonesi); 13. Comisia de disciplină, incompatibilitate și imunitate (Dorimedont Popovici, Virgil Tempeanu); 14. Comisia de poștă, telefon și telegraf (Ion V. Crețu, Ifrim Popescu, Rudolf Gaidosch); 15. Comisia de indigenate și recunoașteri de persoane morale (Ion Candrea); 16. Comisia de petiții (Vasile Tomegea)².

Oamenii politici bucovineni au prezentat, în sesiunea parlamentară 1920–1922, interpelări, comunicări, declarații, întrebări, petiții despre diverse probleme

---

¹ Dezbaterile Adunării Deputaților, „Monitorul Oficial” (în continuare se va cita D.A.D., M.O.), nr. 18, 29 decembrie 1920, p. 374–379, 395–396.

² *Ibidem*.

cu care se confrunta societatea românească în primii ani de după terminarea Primului Război Mondial. Tematica intervențiilor parlamentare se referă la: dezbaterile unor proiecte de legi (*Proiectul de lege pentru reforma agrară din Bucovina*, pe marginea căruia s-au formulat amendamente la unele dintre articolele, *Proiectului de lege pentru lichidarea despăgubirilor de război și amortizarea datoriei publice interne*, *Legea impozitelor pe capital*, *Legea pentru încurajarea construcțiilor*, *Proiectul de lege asupra impozitului pe lux și cifra de afaceri*, *Proiectul de lege pentru reforma contribuțiilor directe*); problemele unificării și administrării Bucovinei; declarații de susținere a drepturilor minorităților. De asemenea, intervențiile deputaților bucovineni au avut în vedere și alte teme, legate de situația școlilor din provincie, a căilor de comunicație, sprijinirea populației bucovinene prin aprovizionarea cu diverse bunuri, desfășurarea alegerilor în unele dintre circumscripțiile electorale organizate în provincie. În această sesiune parlamentară a A.D. au fost susținute și comunicări în chestiuni personale sau despre imunitatea parlamentară.

În sesiunea 1920–1922 a A.D. au prezentat interpelări și comunicări parlamentarii bucovineni Ion Candrea, Rudolf Gaidosch, Alfred Kohlruss, Constantin Krakalia, Anton Lukaszewicz, Iacob Pistiner, Ifrim Popescu, Dorimedont Popovici, Eusebie Popovici, Modest-Cezar Scalat, Benno Straucher, Aurel Țurcan, Vasile Ungureanu. Intervenții care au dezbătut probleme ce se refereau la Bucovina au prezentat și deputații Ion Zelea-Codreanu, Ion V. Crețu, Virgil Tempeanu și Vasile Tomegea, care au reprezentat județul Suceava–Regat.

O importantă măsură de natură economică și socială luată în Bucovina în perioada 1920–1922 a fost cea legată de aplicarea reformei agrare. Începută în anul 1917, odată cu modificarea Constituției, activitatea de legiferare a reformei agrare s-a încheiat în anul 1921, prin adoptarea unor legi (distincte, dar care aveau, în esență, un caracter unitar) referitoare la Basarabia (6 martie 1920), Regatul României (17 iulie 1921) și Transilvania (30 iulie 1921). În ceea ce privește Bucovina, a fost emis *Decretul-lege agrară nr. 3 871*, din 6 septembrie 1919, care a fost propus spre ratificare în ședința Senatului din 14 iulie 1920, de către Ion Nistor³. În anul 1921 a fost elaborat *Proiectul de lege pentru reforma agrară din Bucovina*, prezentat de către Ifrim Popescu, în ședința A.D. din 20 iulie 1921 și adoptat la 30 iulie 1921⁴. Această măsură, completată prin diverse regulamente în anii următori (1923, 1927, 1927 etc.)⁵, care vizau, în special, creșterea rolului statului în gestionarea terenurilor expropriate și a împrumutării sătenilor, a avut urmări benefice pentru țărănime, contribuind la modernizarea agriculturii și aducând schimbări profunde în viața social-politică românească.

³ Dezbaterile Constituantei – Senatul, „Monitorul Oficial” (în continuare se va cita D.S., M.O.), nr. 16, 20 iulie 1920, p. 217–225.

⁴ D.A.D., M.O., nr. 157, 17 martie 1922, p. 4437–4455.

⁵ Ștefan Purici, *Premisele reformei agrare din Bucovina (1918–1921)*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți-București, anul XII, nr. 2, [iulie–decembrie] 2005, p. 477.

Amintim câteva dintre prevederile noii legi agrare: întinderea proprietăților rurale și starea lor juridică erau raportate la situația existentă la 6 septembrie 1919; lotul de împrumietărire era de 4 ha la șes și de până la 8 ha la munte, iar suprafața lotului de colonizare era de 6 ha; categoriile de persoane publice și private îndreptățite la împrumietărire erau țărani muncitori de pământ, parohii ortodoxe (sesii pentru preoți și cantori), școli (terenuri de experiențe agricole), personal silvic (terenuri pentru întreținere), comune (imașuri); ordinea de preferință la împrumietărire era următoarea: familiile celor căzuți în război, invalizii, participanții la război, persoanele păgubite în timpul războiului; din categoria persoanelor excluse de la împrumietărire făceau parte cei care s-au sustras de la recrutările din anul 1919, cei care au comis acte de dușmănie, constatate prin sentințe judecătorești, față de statul român după 28 noiembrie 1918; evaluarea terenurilor se făcea în coroane (valoarea unei coroane era stabilită la un nivel egal cu un leu); anumite terenuri au fost exceptate de la expropriere totală (cele aparținând mănăstirilor Putna, Dragomirna, Suceava și Sucevița, până la 100 ha și 50 ha din pământul cultivabil al Fondului Bisericesc, proprietățile comunelor rurale și urbane, pădurile tovrășiilor și cele ale Fondului Bisericesc, cu anumite excepții); categoria absenteiștilor a fost extinsă; persoanele juridice de drept public au fost excluse din categoria instituțiilor supuse anterior exproprierii integrale; organele de aplicare a reformei agrare erau: Comitetul agrar, comisii regionale și comisii de ocol pentru expropriere.

În urma reformei agrare din anul 1921 au fost expropriate, la nivelul întregii țări, aproximativ șase milioane de ha din suprafețele marilor proprietari și ale instituțiilor publice care aveau peste 100 ha, fiind împrumietăriți circa 1,4 milioane de țărani. În Bucovina au fost expropriate 68 684 ha (până în anul 1928), din care 39 594 ha au revenit țăranilor români. Minoritarii din provincie, care constituiau aproximativ 53,32% din totalul populației, au primit 38% din pământul împărțit⁶: ucrainenii – 14 481 ha; ungurii – 8 072 ha; germanii – 5 022 ha; polonezii – 1 446 ha; evreii – 393 ha; alții – 1 876 ha⁷.

În urma aplicării reformei agrare în Bucovina s-au înregistrat și unele abuzuri ale autorităților comunale, abuzuri care s-au răsfrânt asupra țăranilor minoritari, dar și asupra celor români, unii dintre aceștia primind loturi mai mici de pământ. În general, țăranii (în majoritate huțuli și ucraineni) din zonele premontane și montane ale Bucovinei au fost împrumietăriți cu parcele mai mici de pământ, indiferent de etnia lor, din cauza faptului că în această zonă era o lipsă generală de pământ.

În cadrul dezbaterilor pe marginea *Proiectul de lege pentru reforma agrară din Bucovina* deputații bucovineni au făcut referiri la modificarea unor articole,

---

⁶ Mihai Iacobescu, *România și Societatea Națiunilor. 1919–1929*, București, Editura Academiei Române, 1988, p. 203.

⁷ Ștefan Purici, *op. cit.*, p. 480.

prin propunerea unor amendamente și au prezentat comunicări referitoare la aplicarea reformei agrare în provincie. Astfel, deputatul Ion Candrea, în ședința A.D. din 19 iulie 1921, propune un amendament la art. 5, alin. b al proiectului de lege, referitor la proprietățile rurale ale absenteiștilor, care a fost supus la vot și aprobat. Referitor la același articol, alin. a (exproprierea proprietăților rurale ale persoanelor juridice), Modest-Cezar Scalat a propus o completare care facilita măsurile de expropriere a pădurilor deținute de către societățile ungurești în Bucovina⁸.

Alfred Kohlruss (ședința A.D. din 19 iulie 1921) vedea în rezolvarea problemei agrare o „necesitate de stat și social-economică”, insistând asupra ideii că „cea dintâi dorință a noastră e ca reforma agrară să se aplice în mod drept, să nu creeze cetățeni și țărani de clasa întâi și de clasa a doua și să nu facă nicio deosebire între singuraticile națiuni și confesiuni”. Deputatul a ridicat și problema arendașilor Fondului Bisericesc: „Mulți din[tre] aceștia au fost dați, așa-zicând, peste noapte afară, cu toate că [și] contractele lor mai aveau încă mulți ani. Prin procedeul acesta, au fost nevoiți să-și vândă pentru preț de batjocură inventarul, pe care numai cu mari jertfe l-au putut reface în urma celor trei invazii rusești. Arendașii, până astăzi, nu au primit nicio despăgubire, nici pentru inventar, nici pentru arenda plătită înainte și nici pentru cheltuielile ce le-au avut cu reparațiile edificiilor economice. E datoria guvernului să intervină în interesul celor năpăstuiți”. De asemenea, Alfred Kohlruss a propus și un amendament la art. 6 al proiectului de lege, referitor la categoriile de proprietăți care urmau a fi expropriate⁹.

Constantin Krakalia a avut mai multe intervenții pe marginea proiectului de lege privitor la reforma agrară, susținute în ședințele A.D. din 8 iunie 1921 și 19 iulie 1921¹⁰. Acesta sesizează mai multe inconveniente ale proiectului de lege: prevederea care hotărăște că persoanele care au făcut parte din armata română sau au luptat alături de Antantă să aibă preferință la repartizarea pământului „formează guvernului o bază pentru colonizarea Bucovinei ucrainene și creează două categorii de cetățeni”; centrala Comitetului agrar pentru Bucovina nu va fi la Cernăuți, ci la București; comunelor care nu posedă terenuri de construit nu li s-au desemnat terenuri.

Anton Lukaszewicz (ședința A.D. din 19 iulie 1921) atrage atenția asupra „repartizării juste a pământurilor printre țărani ucraineni, care au fost păgubiți din cauza războiului”, a luării în considerare, în procesul de împrumut, a familiilor văduvelor și orfanilor de război, a invalizilor. În privința hotărârilor referitoare la colonizare (art. 64 al proiectului de lege stipula, printre altele, că „acolo unde nu este destul pământ pentru a împrumuta pe toți

⁸ D.A.D., M.O., nr. 155, 15 martie 1922, p. 4459–4460.

⁹ *Ibidem*, p. 4458, 4459.

¹⁰ D.A.D., M.O., nr. 112, 28 iulie 1921, p. 2873; nr. 155, 15 martie 1922, p. 4458–4459.

cei îndreptățiți, o parte din[tre] ei se vor putea muta în regiuni de colonizare”), deputatul bucovinean aprecia că acestea „nu își au rostul”, pentru că se ivesc, „în fiecare comună unde se face repartizarea pământului mai mulți pretendenți cu drepturile pe deplin justificate decât există pământ de împărțit”. În legătură cu Banca regională¹¹, deputatul propunea ca aceasta să fie secțiune a Casei centrale de împrumut, iar secțiunea bucovineană a Comitetului agrar să-și aibă sediul la Cernăuți¹².

Ion Zelea-Codreanu, în ședința A.D. din 17 mai 1921, a ridicat problema definirii absenteiștilor, considerați a fi, cum se stipulează în art. 5, alin b, „proprietarii care au petrecut, în câte cinci ani consecutivi, în timpul de la 1 august 1909 până la 1 august 1919, pe an mai mult de o jumătate [de] an afară de hotarele României Întregite și ale Austriei, fără motive binecuvântate, precum și acei proprietari care, de la 15/28 noiembrie 1918 și până azi, nu și-au avut domiciliul în țară. Cu autorizația Comitetului agrar, persoanele juridice expropriate în întregime își pot rezerva clădirile și instalațiile care nu sunt necesare unor scopuri naționale, culturale și economice”. Deputatul propune simplificarea definirii acestei categorii de proprietari: „absenteist să fie acela care este în realitate, adică acela care a absentat în timp de la moșia sa”, solicitând modificarea art. 5, alin. b. În interpelarea sa, Ion Zelea-Codreanu a amintit și de alte aspecte referitoare la aplicarea reformei agrare: principiul progresivității la expropriere, prețul pământului, ordinea de preferință la împrumut (sesizând nedreptăți în ceea ce privește acordarea de pământ văduvelor și orfanilor de război), problema colonizărilor. De asemenea, s-a alăturat deputatului Gr. Iunian în depunerea unui amendament la art. 6, referitor la categoriile de proprietari supuse exproprierii¹³.

Comunicări referitoare la aplicarea reformei agrare în provincie au susținut și deputații Ifrim Popescu, Aurel Țurcanu și Vasile Ungureanu, în ședințele A.D. din 20 aprilie 1921 și 19 iulie 1921¹⁴.

Deputații bucovineni au avut intervenții și pe marginea altor proiecte de lege dezbătute în ședințele A.D. din această sesiune parlamentară. Astfel, Ion Zelea-Codreanu, în ședința A.D. din 19 iulie 1921, susține o comunicare referitoare la amendamentul propus de Oprea Soare la *Proiectului de lege pentru lichidarea despăgubirilor de război și amortizarea datoriei publice interne*¹⁵,

---

¹¹ Banca Țării Bucovinei a fost transformată, prin *Decretul-lege nr. 4 209*, din 12 septembrie 1919, în Banca Regională din Cernăuți, primind o altă organizare. Cf. M.O., Partea oficială, nr. 139, 9 octombrie 1919, p. 7 965.

¹² D.A.D., M.O., nr. 155, 15 martie 1922, p. 4 457–4 458.

¹³ Idem, nr. 93, 28 mai 1921, p. 2 206–2 214.

¹⁴ Idem, nr. 89, 6 mai 1921, p. 2 038; nr. 155, 15 martie 1922, p. 4 459; nr. 156, 16 martie 1922, p. 4 489–4 490.

¹⁵ Soluționarea legislativă a acestor probleme a avut loc în anul 1921, când a fost elaborat *Proiectul de lege pentru lichidarea despăgubirilor de război și amortizarea datoriei publice interne*: „Art. 1. Produsul impozitului progresiv excepțional asupra averii și a îmbogățirii de război se

aducând în discuție situația din zona Dornelor și Valea Bistriței. Acest amendament se referea la cota impozitului pe avere a dăunaților de război, propusă „a fi scăzută cu partea aceea care le revine din partea ministerului”¹⁶. Deputatul este de părere că „privilegiile între dăunații de război nu pot să existe și eu aș merge și mai departe și aș spune și altceva. Se vorbește de diferitele provincii. Aș zice: în ceea ce privește regiunile distruse de război, fără deosebire de provincie, să se ia norma următoare: acolo unde a fost frontul, acolo unde au fost distrugerii puternice și reale, acolo întâi, și mai pe urmă, treptat, treptat și în alte părți unde a ajuns răul într-un grad mai mic”¹⁷. Pe tema evaluării despăgubirilor de război a susținut o comunicare și Ifrim Popescu (ședința A.D. din 19 iulie 1921), care a propus ca plata pentru dăunații de război din Bucovina să se facă în lei, „calculându-se coroana egal cu leul”. În contextul discuțiilor pe această temă, ministrul de Finanțe, Nicolae Titulescu, a luat hotărârea ca, în ceea ce privește Ardealul și Bucovina, să fie stabilite reguli speciale, „după care pagubele de război pot să alcătuiască un titlu, pentru că decretul-lege în virtutea căruia s-a lucrat în Vechiul Regat nu era aplicabil acolo. Am vrut să fac reforma pe rând, d-voastră vreți să pun o sumă pentru toată lumea, fie patru miliarde! Dar, atunci rămâne bine stabilit că în Bucovina trebuie să faceți dovada, după regulile [pe] care le vom stabili împreună, ca să puteți veni în concurs cu noi”¹⁸. Pe tema acordării despăgubirilor de război au avut intervenții și deputații Vasile Ungureanu (ședința A.D. din 21 decembrie 1920)¹⁹ și Vasile Tomegea (ședința A.D. din 22 decembrie 1920)²⁰.

afectează [alocă], înainte de toate, plăți despăgubirilor de război și amortizării datoriei publice interne, în condițiile prevăzute în articolele ce urmează; Art. 2. Pentru repararea pagubelor produse de război, Ministerul de Finanțe va emite bonuri de despăgubiri de câte 100, 1 000, 5 000, 10 000 și 50 000 lei fiecare; Art. 3. Decretele-lege cu nr. 1 832/1919, 3 795/1918, 1 656/1919 și 1 794/1920 se ratifică și constatările pagubelor de război făcute în virtutea acestor decrete-lege, precum și cele deja făcute în noile provincii alipite, pe baza normelor acolo stabilite și ce vor fi recunoscute de Ministerul de Finanțe, sunt admise de stat, ca dovadă a daunelor încercate, dar nu constituie creanțe decât în măsura în care statul dă în schimbul lor bonuri de despăgubiri. În ajutorul dăunaților de război din Vechiul Regat, statul vine în ajutor cu trei miliarde lei. [...] În provinciile alipite, statul vine în ajutorul dăunaților de război cu suma de un miliard lei, care se va împărți după normele de mai sus. În niciun caz cota parte nu va fi mai mare decât cea aferentă pagubelor din Vechiul Regat, iar dacă va fi mai mică, se va veni cu o lege ulterioară. O comisie specială numită de Ministerul de Finanțe, prin Înalt Decret Regal, va face repartitia sumei de patru miliarde, pe baza normelor stabilite mai sus și a instrucțiunilor ulterioare ale Ministerului de Finanțe”. Cf. D.S., M.O., nr. 157, 17 martie 1922, p. 4 488.

¹⁶ Oprea Soare a propus un amendament la acest proiect de lege, prezentat în ședința A.D. din 19 iulie 1921. Acesta se referă la cota impozitului pe avere a dăunaților de război, propusă „a fi scăzută cu partea aceea care le revine din partea ministerului”. Cf. D.A.D., M.O., nr. 156, 16 martie 1922, p. 4 488, 4 492.

¹⁷ *Ibidem*, p. 4 489–4 490.

¹⁸ *Ibidem*, p. 4 489–4 490.

¹⁹ D.A.D., M.O., nr. 14, 24 decembrie 1920, p. 277–278.

²⁰ Idem, nr. 15, 25 decembrie 1920, p. 301–302.

O altă lege adusă în discuția A.D. a fost *Legea impozitului pe capital*, pe marginea cărei deputatul Rudolf Gaidosch a susținut o comunicare (ședința A.D. din 4 februarie 1922), propunând un amendament la art. 7, alin. a, referitor la scutirea de impozit a cetățenilor bucovineni care „au plătit după legea austriacă o parte din[tre] impozite”²¹.

În ședința A.D. din 11 iulie 1921, deputatul Modest-Cezar Scalat a prezentat o comunicare prin care solicita modificarea art. 27 al *Legii pentru încurajarea construcțiilor*, în sensul ca numai zonele comerciale ale orașelor să fie supuse prevederilor acestor legi, argumentându-și ideile prin prezentarea situației orașului Cernăuți²².

Iacob Pistiner a prezentat o comunicare pe marginea art. 10 al *Proiectului de lege asupra impozitului pe lux și pe cifra de afaceri*, susținând scutirea de impozit și a concertelor („Eu nu înțeleg ca o simfonie de Beethoven să fie mai puțin decât o operă a lui [Franz] Lehár”)²³.

Pentru a stabili un sistem unitar de impozitare pe întreg teritoriul României și a defini obligațiile fiscale în funcție de mărimea și natura veniturilor, ministrul de Finanțe, Nicolae Titulescu, în guvernul Averescu a prezentat în Parlament, la 22 martie 1921, *Proiectul de lege pentru reforma contribuțiilor directe*, care a fost votat în august 1921, însă legea, „complexă și stufoasă”, nu s-a aplicat. Această reformă administrativă, cunoscută și sub denumirea de „Reforma Titulescu”, avea la bază o idee progresistă pentru acea vreme – impozitul cedular, o formă a impozitului pe venit, calculat în funcție de proveniența acestuia. Acesta era completat cu un impozit general pe venitul progresiv, pe lux, pe cifra de afaceri și anexe. În anul 1923 a fost propusă o nouă reformă fiscală, de către Vintilă Brătianu, care urma să consolideze sistemul fiscal prin *Legea pentru unificarea contribuțiilor directe și pentru înființarea impozitului pe venit global* (impozitele cedulare au fost înlocuite cu șase impozite directe reale, denumite elementare)²⁴.

În cadrul dezbaterilor din A.D. pe această temă s-au remarcat și deputații bucovineni Iacob Pistiner și Vasile Ungureanu, care au susținut comunicări și interpelări în ședințele din 31 martie 1921, 21 mai 1921, 3 iunie 1921, 23 iunie 1921, 1 iulie 1921, 18 iulie 1921.

Pornind de la ideea că „o unificare mecanică are darul de a opri unirea mai mult în loc să o avanseze. Și mai repet că prin unificare nu trebuie să înțelegem aplicarea legilor și [a] metodelor din Regat asupra tuturor provinciilor, după cum se practică acum”²⁵, Iacob Pistiner expune, în intervențiile sale, câteva idei legate de programul financiar al grupului social-democrat pe care îl reprezenta în

---

²¹ Idem, nr. 137, 8 februarie 1922, p. 3 466.

²² Idem, nr. 145, 24 februarie 1922, p. 3 711.

²³ Idem, nr. 148, 1 martie 1922, p. 3 682.

²⁴ <http://www.mfinante.ro/rol12.html> (25 februarie 2015).

²⁵ D.A.D., M.O., nr. 152, 8 martie 1922, p. 4 090–4 094.

Parlament: „confiscarea tuturor averilor care nu pot fi justificate; impunerea, în primul rând, a rentei parazitare a capitalului, cruțarea forțelor productive creatoare ale națiunii; instituirea unui impozit pe venit după criterii sociale, ținându-se seama de capacitatea economică a celor impuși; înlocuirea impozitului cedular printr-o dare generală proporțională și progresivă pe avere, după scăderea datoriilor, cu impunerea mai grea a capitalului constant (investit în mașini, clădiri, instalații); o dare progresivă pe creșterile de avere, completate printr-o impunere grea a acelora a[le] căror cheltuieli trec peste o anumită limită a venitului lor; statul să fie părtaș de drept la moștenirile care depășesc o sumă minimă stabilită; cota parte a statului să crească progresiv în raport cu scăderea numărului urmașilor moștenitori, mergând până la dreptul integral de moștenire al statului, când lipsesc moștenitorii direcți; impozitele asupra consumației și traficului, ca și dările vamale, nu sunt îndreptățite decât [atunci] când impun averea și sunt destinate să servească economiei naționale și vor fi combătute atunci când au tendința să sacrifice interesele generale [ale] unei minorități privilegiate”. Deputatul bucovinean susține înființarea impozitelor directe („ar fi greșit să percepem dările numai în mod mecanic, fără considerații [față] de forțele contribuabililor”, „trebuie să veghem ca impozitele să nu devină o piedică pentru industria țării și, de asemenea, există pericolul ca sub masca favorizării industriei să nu fie favorizați numai industriașii”), face observații privitoare la averile de război („impozitul e socotit cu începere de la 30 000 lei și progresează în așa fel că la averile și de miliarde abia atinge cota numai de 33%, iar în cazul că averea e de proveniență dinainte de Războiul Mondial, cota ei e abia 26¼ . Față de această dispoziție, stabilim – cota impusă asupra averilor de război, nu numai că este prea mică, ci nu există nicio măsură practică care ar putea asigura, de fapt, impunerea specială a acestor averi. Iar despre impozitul asupra moștenirilor, care ar fi un important izvor de venit pentru stat și care este introdus deja în cele mai multe state, la noi nu se face nici măcar amintire, dovedindu-se astfel lipsa de concepție a clasei dominante de la noi. [...] Suntem, mai departe, de părere că felul cum proiectul prevede plata și cota impozitului la societatea de acțiuni cu cota fixă de 12% e dăunător economiei naționale și fiscale. În locul acestui procedeu ar fi cu mult mai folositor dacă s-ar introduce, cu privire la fiecare industrie, sistemul participării statului, cu o cotă corespunzând impozitului prevăzut în genere”). Deși proiectul legii financiare „nu corespunde cerințelor programului nostru, precum și nevoilor reale ale statului, îl considerăm ca un prim pas în această direcție și de aceea, văzând că toate forțele reacționare se concentrează împotriva lui, declarăm că, propunând amendamentele, votăm pentru acest proiect”²⁶. În contextul discuțiilor pe marginea reformei financiare, Iacob Pistiner pomenește și despre problema funcționarilor din Bucovina sau despre „bătaia din partea jandarmilor”: „Însă n-avem să ne plângem numai de samavolnicie, absolutism și persecuțiuni fără margini față de muncitori,

²⁶ Idem, nr. 134, 28 ianuarie 1922, p. 3 423–3 424; nr. 98, 9 iunie 1921, p. 2 553–2 554.

ne plângem că mica noastră industrie e cu desăvârșire sugrumată, nimicată. [...] Dezorganizația în viața publică omoară economia noastră și, dacă mai rămâne ceva, aceasta se nimicește de către sistemul vamal și suntem greu loviți în orice ramură și în toate de dările și impozitele indirecte. Îngrijirea socială se menține numai în baza unor venituri întâmplătoare, timbre, în loc să dispună de sume fixe. Ne-ar interesa foarte mult să vedem o socoteală a acestor venituri și cum au fost întrebuințate”. În contextul discuțiilor pe marginea bugetului (primul buget al României Întregite), Iacob Pistiner remarcă faptul că acesta este „bugetul unui stat de clase și de aceea noi, social-democrații, îl dezaprobăm. Îl dezaprobăm în special pentru că este bugetul unui guvern a cărui notă dominantă este nimicirea tuturor libertăților constituționale și a mișcării muncitorești”²⁷.

Comunicări pe marginea proiectului legii financiare a susținut și deputatul Vasile Ungureanu, în ședințele A.D. din 3 iunie 1921 și 23 iunie 1921²⁸. Acesta este apreciat a fi „un proiect cu pretenții noi și cred că voi dovedi că acest proiect, de care țara are neapărată nevoie și care, după referințele din Vechiul Regat, este un proiect democratic și just, pentru referințele din Bucovina, însă, și față de legile pe care le-am avut în Bucovina, el nu prezintă aceeași față democratică și justă. [...] Mi se pare că nu este justă, pentru că repartitia impozitelor nu este făcută în mod just și nu este făcută în mod just pentru că nu se repartizează impozitul în raport cu mijloacele de plată ale contribuabililor. [...] Nu este democratic acest proiect pentru că minimum de existență după legile vechi era mult mai mare decât acela pe care îl prevede d-l ministru”. Deputatul își argumentează această afirmație pornind de la ideea că situația Bucovinei era diferită față de cea din Regatul României, având în vedere legislația financiară anterioară anului 1918, evoluția sistemului de impozitare, dar și ruina economiei provinciei în urma războiului. Deputatul bucovinean a depus și un amendament la art. 19 al acestui proiect de lege, referitor la formarea comisiilor pentru aplicarea legii financiare: „Jumătatea membrilor acestei comisii va fi aleasă de [cătore] contribuabili, iar cealaltă jumătate va fi numită prin decret-regal, în urma propunerii ministrului de Finanțe”.

O altă categorie de teme dezbătute în A.D. este legată de problemele unificării și administrării Bucovinei. Problemele economice ale provinciei, cele politice, problema naționalităților, chestiunea reformei agrare au fost dezvoltate de către deputatul Vasile Ungureanu în ședința A.D. din 16 iulie 1920²⁹, în contextul prezentării unei comunicări pe marginea răspunsului A.D. la Mesajul Tronului.

Dorimedont Popovici, în ședința A.D. din 28 decembrie 1920³⁰, a ridicat problema unificării administrative și legislative și principiile după care se va „desăvârși” aceasta. Autonomia comunală, extinderea competenței prefecturilor,

---

²⁷ Idem, nr. 152, 8 martie 1922, p. 4 090–4 094.

²⁸ Idem, nr. 109, 24 iunie 1921, p. 2 756–2 769; nr. 125, 31 decembrie 1921, p. 3 213.

²⁹ Idem, nr. 22, 20 iulie 1920, p. 357–361.

³⁰ Idem, nr. 20, 31 decembrie 1920, p. 433–435.

organizarea comunelor rurale și urbane, problema funcționarilor, problema comunicațiilor, intensificarea producției „în viața industrială a statului și în viața agrară”, reforma agrară, reforma finanțelor – toate acestea erau teme de dezbatere în ideea descentralizării și a bunei funcționări a aparatului administrativ.

O prezentare a vieții politice din Bucovina anilor 1919–1920 este făcută în interpelarea lui Eusebie Popovici (ședința A.D. din 29 iulie 1920), ca răspuns la „obiecțiile la adresa românilor bucovineni” ridicate de către Nicolae Iorga³¹.

³¹ Angajat în lupta pentru înfăptuirea unității naționale, Nicolae Iorga i-a însuflețit pe românii aflați de o parte și de alta a granițelor nedrepte prin studii și articole dedicate diverselor aspecte de cultură și civilizație românească din Bucovina istorică. În lucrarea *Neamul românesc din Bucovina* (București, 1905), marele istoric a făcut o radiografie a stării claselor românești din provincie (țăranul român se afla într-o situație dramatică; învățătorii erau supravegheați de către stat, unii dintre aceștia reprezentând tipul funcționarului austriac perfect; o parte dintre preoți nu avea aderența necesară la cultură, mai ales cea națională): „Creșterea austriacă, din care iese spirit de clasă, fetișism față de stat, iubirea bunurilor materiale ale vieții. [...] Încrederea în popor, în românimea toată, în alt viitor, nu se vede”. Prin „Neamul românesc”, prin cursurile Universității de Vară de la Vălenii de Munte (la care au participat și numeroși intelectuali bucovineni), prin activitățile din cadrul Ligii Culturale, Nicolae Iorga s-a dovedit activ în tot ceea ce putea determina soarta românilor bucovineni, motiv pentru care autoritățile austriece i-au interzis, în anul 1909, intrarea pe teritoriul Bucovinei. În vara anului 1919, a revenit în provincie, susținând un șir de conferințe, publicate ulterior (*Conferințe bucovinene*, 1919; *Cuvântare pentru aniversarea intrării în război, ținută la Cernăuți, în ziua de 28 august 1919*, București, 1919). În anul 1938 a publicat lucrarea *Românismul în trecutul Bucovinei*, în care se vorbește despre noua generație politică, în frunte cu Iancu Flondor și George Popovici (democrați și „liberi de superstițiile dinastice”), înființarea Partidului Național Român din Bucovina la 1897, ridicarea curentului democrat condus de Aurel Onciul, caracteristicile vieții politice după reforma electorală din anul 1907. În textul interpelării se face referire la viața politică din Bucovina în anii de dinaintea izbucnirii Primului Război Mondial, când asistăm, așa cum afirma Ion Nistor, la „destrămarea politicii naționale” în provincie. Această perioadă este marcată de luptele fratricide dintre democrați și conservatori, împăcarea acestora și constituirea Partidului Național Român (iulie, 1905); reapariția ziarului „Gazeta Bucovinei”; lupta dintre naționali din fostul Partid Popular Național și democrați și editarea ziarului „Apărarea națională” (1906); constituirea unei „dirigențe naționale” (conservatori și democrați) și editarea „Voinței poporului” (1907); adeziunea partidelor bucovinene la Partidul Creștin-Social din Austria și hotărârea de unire a tuturor românilor bucovineni într-un singur partid, Partidul Creștin-Social Român din Bucovina (1908), sub conducerea lui Iancu Flondor, cu organul de presă „Românul”; reconstituirea Partidului Național Român (1909) sub conducerea lui Iancu Flondor și fondarea ziarului „Patria”; retragerea lui Iancu Flondor de la conducerea Partidului Național Român și descompunerea acestuia, pe fondul neînțelegerilor dintre naționali și democrați, în părțile sale componente: conservatori, democrați și naționali (1910); reconstituirea Partidului Național (1912), cu organul de presă „Viața nouă”; formarea Partidului Țărănesc Român (1914), condus de către Aurel Onciul, cu organul de presă „Foaia poporului”. Modul în care aceste partide au înțeles să ducă lupta politică a dăunat intereselor naționale românești, cu atât mai mult cu cât, așa cum afirma Ioan Cocuz, programele celor două partide și curente politice „se puteau armoniza perfect pentru interesele românilor bucovineni”: Partidul Național Român – interese ce țin de biserică, școală, limbă, mișcare culturală; Partidul Democrat Țărănesc – legi cu caracter social, economic, cultural în slujba țăranilor. Cf. Marian Olaru, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina*, Rădăuți, Editura Septentrion, 2002, p. 55–56, 132–133; Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, București, Editura Humanitas, 1991, p. 308–339; Ioan Cocuz, *Partidele politice românești din Bucovina. 1862–1914*, Suceava, Editura „Cuvântul

Deputatul bucovinean este de părere că „această operă [a unificării], începută poate cu prea mult zel pe calea decretelor-legi și a ordonanțelor ministeriale, trebuie să iasă din dezbaterile acestui Parlament ca un monument de granit, neted și armonic în toate amănunțele sale, pentru ca viața politică a poporului român în toate manifestările sale să-și poată lua liberă și neîmpiedicată avântul, care să fie vrednic de aspirațiile și chemarea poporului român. Suntem pentru unificare, însă, o declar cu toată convingerea mea, suntem contra centralizării”³².

Problemele unificării și administrării teritoriilor alipite Regatului României au stat și în atenția deputatului Iacob Pistiner (ședința A.D. din 23 iulie 1920). Acesta sesizează disfuncționalități în procesul de unificare, invocă „prigoana sistematică în contra unei părți a populației ca străini”, analizează situația curților marțiale („Curtea marțială nu poate exista. Domnește, din pricina aceasta, o nesiguranță juridică generală”), aduce în discuție problema acordării indigenatului, a impozitelor („autonomia noastră constă, deci, în faptul că plătim impozitele mari austriece, fiind unificați totodată și cu sistemul de impozite din Vechiul Regat. Același lucru se petrece și cu timbrul – la noi se timbrează multe acte, care nu se timbrează în Vechiul Regat, totuși trebuie să plătim la timbre un leu pentru fiecare coroană, așa încât și aici plătim mult mai mult decât în Vechiul Regat”). În privința unificării, deputatul bucovinean nu este de acord ca „să se întindă pur și simplu legile din Regat asupra celorlalte provincii. Dimpotrivă, va trebui ca o comisie să studieze legislația tuturor provinciilor, să scoată de pretutindeni părțile bune, să adapteze totul vremurilor noi și să facă din aceasta un tot unitar. [...] Pentru a unifica provinciile trebuie părăsită ideea de a transforma vechiul pașalâc românesc într-o Românie cazarmă. Trebuie dată țării cea mai mare libertate în administrare și Constituție, căci numai libertatea cucerește pe oameni”³³.

Alte aspecte legate de procesul unificării sunt dezbătute de către deputații Alfred Kohlruss (ședința A.D. din 6 decembrie 1920)³⁴ și Benno Straucher (ședința A.D. din 12 aprilie 1921)³⁵. În intervențiile acestora este ridicată problema schimbării coroanelor³⁶, făcându-se referiri la ordonanța Ministerului de Finanțe

---

Nostru”, 2003; accesat online (11 mai 2015) la adresa <http://ro.scribd.com/doc/19950750/Ioan-COCUZ-Partidele-Politice-Romanesti-Din-Bucovina-1862-1914#scribd>

³² D.A.D., M.O., nr. 31, 31 iulie 1920, p. 540, 543–545.

³³ Idem, nr. 27, 27 iulie 1920, p. 460–462.

³⁴ Idem, nr. 6, 9 decembrie 1920, p. 35–36.

³⁵ Idem, nr. 86, 27 aprilie 1921, p. 1 934–1 935.

³⁶ După anul 1918 s-a procedat la ștampilarea bancnotelor care circulau în paralel cu leul emis de către Banca Națională a României: rubla Lwoff, rubla Romanoff, rubla Kerensky și coroana austro-ungară. Începând cu anul 1920 s-a trecut la operațiunea de unificare monetară. Un prim pas s-a făcut prin încheierea Convenției din 11 iunie 1920, între ministrul de Finanțe, Constantin Argetoianu, și guvernatorul Băncii Naționale, I. G. Bibicescu. Ulterior, în Parlament, a fost prezentat *Proiectul de lege privitor la unificarea monetară* (ședința Senatului din 10 august 1920), care dădea Ministerului de Finanțe libertate în ceea ce privește fixarea cursului de preschimbare a coroanelor Băncii Austro-Ungare regulat ștampilate, a rublelor Lwoff, Romanoff și Kerensky, admise în Basarabia, precum și a

care decidea că băncile nu trebuie să plătească depunătorilor dobândă pentru

notelor Băncii generale regulat ștampilate. Proiectul de lege pentru retragerea din circulație a coroanelor și rublelor prevede următoarele: „Art. I. Ministerul de Finanțe este autorizat să retragă din circulație, prin Banca Națională a României, la epoca ce o va hotărî, rublele și coroanele, înlocuindu-le cu bilete ale Băncii Naționale. Art. II. Ministerul de Finanțe este autorizat să fixeze, pe cale de regulament sau instrucțiuni, felul monezilor admise la preschimbare în moneda efectivă sau în alte titluri; de asemenea, să determine, împreună cu Banca Națională, organele însărcinate cu executarea acestei operațiuni. După expirarea termenului de retragere a rublelor și coroanelor, acestea nu vor mai avea nicio putere liberatorie în tot cuprinsul României. Art. III. Cursul coroanelor și rublelor se va stabili la timp prin un jurnal al Consiliului de Miniștri, după propunerea Ministerului de Finanțe. Art. IV. Acei care vor contraveni sau încerca a contraveni în orice mod la vreo una din[tre] dispozițiile ce se vor lua cu privire la preschimbarea acestor monezi, se vor pedepsi cu amendă de la 1 000 – 10 000 lei, iar moneda care va face obiectul delictului se va confisca în folosul statului. Amendă se pronunță prin decizii de către Ministerul de Finanțe, în urma constatării făcute de către organele oficiilor de preschimbare, precum și de oricare alți funcționari desemnați de [către] Ministerul de Finanțe. Decizia ministerului este opozabilă la tribunal în termen de cinci zile de la data comunicării sau lăsării ei la domiciliul contravenientului. Tribunalul va judeca afacerea ca instanță de apel de urgență și, cu precădere, fără drept de opoziție și cu drept de recurs în casație, în termen de zece zile de la pronunțare. Complicii și tănuitorii se vor pedepsi cu aceeași pedeapsă ca și autorii principali. Art. V. Funcționarii vamali, ofițerii, soldații, organele însărcinate cu retragerea și, în genere, orice funcționar public [care] vor înlesni sau îngădui contravenții la dispozițiile ce se vor lua în vederea retragerii rublelor și coroanelor, se vor pedepsi cu amendă de la 2 000 – 20 000 lei și cu închisoare de la 15 zile până la șase luni, fiind destituiți și declarați incapabili de a mai putea ocupa vreo funcție publică. Pentru toate cazurile când este a se aplica pedeapsa închisorii, procesul-verbal încheiat de către organele desemnate la Ministerul Finanțelor pentru constatarea faptului și orice alte acte referitoare se vor înainta de urgență primului procuror al tribunalului județului în circumscripția căruia s-a comis delictul, împreună cu făptuitorii, spre a se îndeplini formele legale de dare în judecată. Art. VI. Denunțătorii și constataorii contravențiilor vor primi o primă [de] până la 40% din valoarea sumelor confiscate și a amenzii rămasă definitivă și încasată la stat, după aprecierea Ministerului de Finanțe”. În aceeași ședință s-a prezentat un proiect de lege (supus la vot și admis), însoțit de o expunere de motive, referitoare la autorizarea Băncii Naționale de a emite, peste suma prevăzută prin *Legea din 19 decembrie 1916*, bilete de un leu pentru valoarea de 10 milioane lei; bilete de doi lei – 25 milioane lei; bilete de cinci lei – 50 milioane lei. Operațiunea servea unificării circulației monetare. Punerea în aplicare a legii s-a făcut prin intermediul organelor fiscale și al câtorva bănci aflate sub supravegherea directă a Băncii Naționale, care și-a deschis în acest scop filiale în Ardeal și Bucovina. În ceea ce privește preschimbarea coroanelor, în perioada 20–24 august 1920 s-au primit, la oficiile de preschimbare, declarațiile posesorilor de coroane, după formulare speciale. Cursul fixat a fost de 50 de bani pentru o coroană (cursul pieței pentru o coroană nu era mai mare de 20–25 de bani). S-a hotărât a se plăti 60% din valoarea coroanelor raportată la curs în numerar sau cec al Băncii Naționale, iar restul de 40% sub formă de chitanță emisă în numele Ministerului de Finanțe, plătită în trei luni, fără dobândă și netransmisibilă. Tranziția către noua monedă națională nu a fost lipsită de greutate, tranzacțiile între lei și celelalte monede durând o vreme îndelungată, motiv pentru care speculațiile „au luat un caracter primejdios”. Cf. D.S., M.O., nr. 30, 17 august 1920, p. 524, 540; Victor Slăvescu, *Istoricul Băncii Naționale a României (1880–1924)*, București, Cultura Națională, 1925, p. 286–289; accesată online (24 aprilie 2015) la adresa <http://www.digibuc.ro/proxy/?px=aHR0cDovL2RpZ210b29sLmRjLmJtbXMucm86ODg4MS9SL1ExMkU0RFBQUkdFR0NQVkJHUjVCUzVMQ0lCOVMlRk5GUllyVk1NWFQ4M0Y2ODdGMjg5LT A00TAyP2Z1bmM9cmVzdWx0cy1qdW1wLWZ1bGwmYW1wO3NldF9lbnRyeT0wMDAwMDEm YW1wO3NldF9udW1iZXI9MDElODQ2JmFtcDtiYXNlPUdFTjAx>.

reținerea, cu ocazia schimbării coroanelor, a 40% din sumele schimbate, măsură care a dus la „paralizarea completă a întregii mișcări comerciale”.

Este de remarcat faptul că, de la tribuna Parlamentului, reprezentanții minorităților naționale și-au putut exprima opiniile privitoare la obținerea unor drepturi, lucru relevant pentru atmosfera democratică în care se desfășura viața politică a acelor ani. Astfel, Constantin Krakalia, în ședința A.D. din 12 august 1920, a susținut ideea organizării unui plebiscit în nordul Bucovinei, în zona dintre Prut și Nistru, ținut cu populație majoritar ucraineană: „În ce privește teritoriul din Bucovina locuit de ucraineni, punctul nostru de vedere este că ucrainenii au de hotărât asupra soartei lor și nu Societatea Națiunilor. În consecință, noi, social-democrații ucraineni din Bucovina, cerem plebiscitul pentru teritoriile bucovinene locuite de ucraineni și, în orice caz, să ni se dea dreptul să fim reprezentați în administrația țării noastre proporțional cu numărul nostru. Tratatul de Pace [cu Austria] asigură fiecărei națiuni dreptul la o dezvoltare culturală în limba sa. Ori la noi, în Bucovina, această clauză a tratatului nu se respectă”³⁷. Ideea organizării unui plebiscit era mai veche, Constantin Krakalia, într-un interviu acordat ziarului „Luptătorul”, în iunie 1920, precizând următoarele: „Nu este adevărat că am avea de gând să aducem un protest contra alipirii Bucovinei la România. Voim numai să cerem în Bucovina de Nord un plebiscit”³⁸. Cererea de organizare a unui plebiscit a fost susținută de către senatorul George Grigorovici care, în ședința Senatului

din 2 iulie 1920, a apreciat această cerere ca fiind „o formă modernă de autodeterminare”³⁹. Aceste declarații nu au rămas fără ecou, întrucât și în A.D. și în Senat s-a luat atitudine. Deputatul Vasile Ungureanu (ședința A.D. din 21 august 1920) preciza următoarele în legătură cu ideea organizării unui plebiscit: „D-lor deputați, cu ocazia ratificării Tratatului de Pace cu Austria, d-l deputat al Coțmanului, Krakalia, a crezut de cuviință să ceară plebiscit pentru o parte a Bucovinei. Pentru că nu eram de față atunci, îmi permit, în numele partidului meu [Partidul Democrat al Unirii], să protestez cu toată hotărârea contra acestei cereri nedreptățite, cu atât mai mult pentru că [și] Conferința de Pace a văzut că dreptatea e de partea noastră și ne-a dat-o”⁴⁰. Și senatorul Ion Nistor, în numele reprezentanților Partidului Democrat al Unirii, în ședințele Senatului din 28 iunie 1920 și 16 august 1920, „a protestat cu toată hotărârea contra plebiscitului”⁴¹.

Benno Straucher, în ședința A.D. din 30 iulie 1920, a prezentat declarația de apărare a drepturilor evreilor: „Considerăm ca o datorie sfântă de a lupta pentru

---

³⁷ D.A.D., M.O., nr. 47, 24 august 1920, p. 1 002.

³⁸ Apud Radu Economu, *Unirea Bucovinei. 1918*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 80.

³⁹ D.S., M.O., nr. 10, 9 iulie 1920, p. 97–109.

⁴⁰ D.A.D., M.O., nr. 51, 1 septembrie 1920, p. 1 206.

⁴¹ D.S., M.O., nr. 6, 3 iulie 1920, p. 50–57; nr. 33, 24 august 1920, p. 629–634; „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, anul III, 29 iulie 1920, p. 1–5.

încetățenirea completă și desăvârșită a întregii populații evreiești; de a lupta pentru recunoașterea comunităților evreiești, căci astăzi comunitățile evreiești nu sunt recunoscute de [câtre] stat, neavând dreptul de a administra averile obștii evreiești; de a lupta pentru autonomia culturală și religioasă; [...] considerăm ca o datorie de a lupta pentru contribuirea statului la întreținerea instituțiilor noastre școlare și de cult și pentru valabilitatea certificatelor noastre școlare; de a lupta pentru întronarea unei democrații sincere și cinstitute în toate domeniile vieții publice [...]; de a lupta contra prejudiciilor nefondate împotriva evreilor; de a lupta, mai ales, contra antisemitismului oficial. Va fi și datoria Parlamentului să vegheze ca drepturile chezașuite prin lege să fie îndeplinite astfel încât libertatea din lege să devină o libertate vie, o libertate de fapt în toate ramurile organizației și [în] serviciile statului, fără vreo restricție⁴². Aceeași temă este reluată și în ședința A.D. din 19 iulie 1921⁴³. În ședința A.D. din 12 aprilie 1921, deputatul Benno Straucher a făcut referire la incidentele dintre studenții români și cei evrei de la Universitatea din Cernăuți⁴⁴.

Intervenții parlamentare s-au făcut și pe alte teme, legate de situația școlilor din Bucovina (Iacob Pistiner, ședința A.D. din 3 iulie 1920⁴⁵; Vasile Ungureanu, ședința A.D. din 21 decembrie 1920⁴⁶); a căilor de comunicație, cu referiri la Direcția Generală a C.F.R. (Ion V. Crețu, ședința A.D. din 20 decembrie 1920⁴⁷; Ifrim Popescu, ședința A.D. din 12 martie 1921⁴⁸; Eusebie Popovici, ședința A.D. din 19 aprilie 1921⁴⁹; Virgil Tempeanu, ședințele A.D. din 6 decembrie 1920⁵⁰ și 24 februarie 1921⁵¹); sprijinirea populației bucovinene, prin aprovizionarea cu diverse bunuri (Ion Zelea-Codreanu, ședința A.D. din 2 august 1920⁵²; Eusebie Popovici, ședința A.D. din 19 aprilie 1921⁵³; Vasile Ungureanu, ședința A.D. din 21 decembrie 1920⁵⁴; Virgil Tempeanu, ședințele A.D. din 3 iulie 1920⁵⁵, 27 decembrie 1920⁵⁶, 15 martie 1921⁵⁷).

În această sesiune parlamentară a A.D. au fost prezentate și contestații referitoare la desfășurarea alegerilor în județele Storojineț și Cernăuți

⁴² D.A.D., M.O., nr. 33, 6 august 1920, p. 588–591.

⁴³ Idem, nr. 155, 15 martie 1922, p. 378–380.

⁴⁴ Idem, nr. 86, 27 aprilie 1921, p. 934–935.

⁴⁵ Idem, nr. 13, 7 iulie 1920, p. 205–206.

⁴⁶ Idem, nr. 14, 24 decembrie 1920, p. 277–278.

⁴⁷ Idem, nr. 13, 23 decembrie 1920, p. 231.

⁴⁸ Idem, nr. 60, 17 martie 1921, p. 201–202.

⁴⁹ Idem, nr. 89, 6 mai 1921, p. 2023–2024.

⁵⁰ Idem, nr. 6, 9 decembrie 1920, p. 32.

⁵¹ Idem, nr. 45, 27 februarie 1921, p. 904.

⁵² Idem, nr. 36, 10 august 1920, p. 654.

⁵³ Idem, nr. 89, 6 mai 1921, p. 2023–2024.

⁵⁴ Idem, nr. 14, 24 decembrie 1920, p. 277–278.

⁵⁵ Idem, nr. 13, 7 iulie 1920, p. 196.

⁵⁶ Idem, nr. 19, 30 decembrie 1920, p. 403.

⁵⁷ Idem, nr. 62, 19 martie 1921, p. 255.

(Dorimedont Popovici), precum și în circumscripțiile electorale Cuciurul Mare (Modest-Cezar Scalat, Vasile Ungureanu), Vășcăuți (Vasile Ungureanu), Suceava (Vasile Ungureanu), Storojineț (Vasile Ungureanu) și Cernăuți-oraș (Aurel Țurcanu, Vasile Ungureanu). De asemenea, s-au prezentat comunicări în chestiuni personale (Ion Zelea-Codreanu), despre imunitatea parlamentară (Ion V. Crețu) și încălcări ale regulamentului A.D. (Vasile Ungureanu).

Deputații bucovineni au participat la dezbaterile celor mai importante teme aduse în discuție în Parlament în sesiunea 1920–1922. Ca și în sesiunea parlamentară anterioară (1919–1920), acum au fost dezbătute probleme legate de legislație (în atenția deputaților bucovineni au stat, în special, *Proiectul de lege pentru reforma agrară din Bucovina*, *Proiectului de lege pentru lichidarea despăgubirilor de război și amortizarea datoriei publice interne*, *Proiectul de lege pentru reforma contribuțiilor directe*) și administrarea provinciei, din perspectiva consolidării procesului de unificare. De asemenea, au fost aduse în dezbateri de la tribuna Parlamentului problemele economice cu care se confrunta provincia, cele sociale, politice, problema naționalităților. Reprezentanții minorităților naționale și-au putut exprima opiniile cu privire la obținerea unor drepturi, lucru relevant pentru atmosfera democratică în care se desfășura viața politică a acelor ani (Constantin Krakalia a susținut ideea organizării unui plebiscit în nordul Bucovinei, în zona dintre Prut și Nistru, ținut cu populație majoritar ucraineană; Benno Straucher a prezentat o declarație de apărare a drepturilor evreilor).

La 22 ianuarie 1922 a fost publicat *Decretul de dizolvare a Parlamentului*, iar cabinetul condus de Ion I. C. Brătianu (19 ianuarie 1922 – 30 martie 1926) a anunțat o nouă consultare a corpului electoral în perioada 1–11 martie 1922. Noile adunări legiuitoare urmau să fie convocate la București în data de 27 martie 1922.